

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

Pest'a
25
Optomvrvre
6
Noemvrvre
1865.

Ese in fie-care luna de trei ori adoca in 5. 15.
 si 25. dupa c. v. contienendu done cóle.

Pretiuu pentru Austria

pe Opt.—Dec. 2 fl. —
 pe Opt.—Jun. 6 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Opt.—Mart. unu galbeu.

Nr.
15.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a arborelui verde Nr. 22.

unde sunt a se adresá manuscriptele si banii
 de prenumeratiune.

Epistolele nefraucate nu se primescu si opurile
 anonime nu se publica.

I
curso
anualu.

BCU Cluj **LORD PALMERSTON.** Library Cluj

Atentiunea lumei civilisate adie indrep-tata spre mormentulu acestui barbatu geniu, care a repausatu in 18-lea a lunei curinte, in etate de 80 ani. Britani'a plange per-derea celei mai mari capacitati diplomatice a natinnei sale, care in tempu indelungatu a lucratu pentru buna-starea si marirea Ang-liciei, eserciandu totu-deodata influentia mare si asupra sórtei mai multor state si natiuni.

Noi inca ni impli-nimu o datorintia cu impartasirea trasuri-lor mai esentiale din vieti'a acestui bar-batu mare, pe a carui

Lord Palmerston.

mormentu tóte natiu-nile civilisate depunu cunun'a de pietate.

Sir Henry John, baronu Temple, lord Palmerston s'a nas-cutu la 20-lea opt. 1786 in Harrow; stu-diele si-le-a inceputu in loculu nascerei si finindu-le in Cambrid-ge, dupa mórtea renu-mitului Pitt, a fostu representantele uni-versitatei panacandu din caus'a reformelor pré tempurie a trebui-tu sè seretraga, dar'eu-rendu incepù a esce-lá prin talentulu seu de administratiune si in an. 1807 a ajunsu sè fie lord admiralu. In 1808 a facutu mare sensatiune prin vor-

birea sa despre espeditiunea de Kopenhaga, in carea a aপরতু procedur'a guvernului, acésta vorbire se pôte privi de programulu seu politicu ce lu-a desvoltatu mai tardiu. Multu tempu a fostu secretariu la ministeriulu de resbelu, unde si dupa mórtea lui Napoleonu I. a functionatu pana la 1828, candu a parasitu ministeriulu „principelui de feru“ Wellington. Pre elu lu tieneau de celu mai demnu urmatoriu a lui Canning, si in cabinetulu lui Grey i se oferì secretariatulu de esterne; astufelu i se deschise o cariera pe carea a potutu sê lucésca in deplina splendóre a talentului seu, se facu crancenu conducatoriu a opusitiunei, câ-ci fiindu elu celu mai puternicu si intieleptu oratoru, cas'a 'ntréga se inchiná lui.

In an. 1834 i-a succésu sê infintiedie aliantia de patru poteri (intra Anglia, Francia, Ispania si Portugalia), carea a lucratu cu rezultatulu doritu contra lui Don Miguel si Don Carlos, ér' la 1847 a intratu in ministeriulu lui John Russel, si ca atare si-a cascigatu nenumèrati inamici, câ-ci s'a luptatu cu taria contra despotismului.

In ministeriulu din 1852 alui Aberdeen Palmerston a condusu cele interne, candu aptivitatea sa fù intempinata cu multiamirea generala si cascigà popularitatea toturor partidelor; in anulu urmatoriu s'a fostu latitu faim'a, câ curtea eserciédia o influintia pré mare asupra ministrilor si se mesteca pre adencu in cauzele statului, Palmerston intielegandu acésta, si-a datu dimisiunea, la rogarea colegilor sei inse peste cateva dile éra a intratu in ministeriu, ma nu multu dupa acésta fù chiamatu sê fia in fruntea guvernului si de-atunci cu putiena intrerupere mai necontentitu a condusu cauzele statului cu intieptiune si demnitate.

Acestu barbatu mare pe carier'a sa ca omu de statu in tempu aprópe de 60 ani a lucratu pentru marirea patriei si natiunei sale, tempulu guvernarei sale va fi unu periodu stralucitu in istoria Angliei. Talentulu seu de diplomatu pôte neci candu nu va poté fi inlocuitu prin altulu, cu tóte ca patria fericitului are mai multi fii geniali, acésta o recunoscú atátu amicii, câtu si inamicii lui Palmerston. Inainte cu vre-o cativa ani geniulu secolului nostru Napoleon III. a disu repausatului Cavour: „Cu dreptu cuventu disu, in Europa numai trei diplomati sunt, domniata, eu si Palmerston!“ Asia dara nu numai Anglia ci Europa intréga sente perderea acestui diplomatu mare.

SVATURILE UNUI PARINTE BUNU

CATRA FIULU SEU.

Am sê-ti dau eu svaturi, fiulu meu celu dulce,
Cari la fericire te-oru poté conduce;
Pana nu 'nchidu ochii pentru somnulu mare,
In ór'a din urma fii cu ascultare!

Lumea e o mare ne 'ntreruptu cercata
De furtune grele ce nu mai incéta;
Dandu de naiefrangeri din nesocotintia,
Eu trecandu prin ele am si esperintia.
Doru-mi este numai sê culegi tu frupte,
Se incungiuri incai ale mele lupte;
A ta naisióra raticindu pre unde,
Sufletu-mi inghiacia, anim'a-mi patrunde;
Candu zefirulu misca, ventulu linu suflandu,
Pare-mi câ unu vulturu sbóra detunandu:
Eu atunci indata cadu si me prosternu,
Chiâmu in ajutoriu-ti pre Dieulu eternu.

Vieti'a fericite d'auru infirata,
Carier'a lina cu flori semenata,
Nu este menita pentru moritoriu,
Ci ursita-i este-a fi suferitoriu.
Tóta lumea este a machuirei préda,
La doreri placerea trebnic sê cêda, —
Dupa desfatere chinulu ne va frange,
Celu-ce sér'a ride, demaneti'a plange.

Fugi de molitiune, câ-ci te ostenesce, —
Dar' vietia-activa te inteneresce;
Candu vei fi 'n etate, mai inaintatu,
Si candu despre lucruri vei fi judecatu, —
Satulu de petreceri ca mine, vei dice:
Celu-ce mai multu lucra, e celu mai fericite!

In natura tóte lucra si se misca,
In tierana sapa sprinter'a furnica;
Acerulu lu strica laculu statatoriu, —
Dar' lu recoresce riulu cargatoriu,
Praturi in florite, campuri elu adapa,
Si cu limpedîmea-i ochii ni-i desfata;
Tempulu ca unu fulgeru pentr' unu activu sbóra,
Dar' cu greu apésa pre trandavu, lu-omóra.

Ori-ce cariera ti-ar fi destinata,
Fia-ti probitatea sócia necurmata;
Lesne se 'negresce numele frumosu,
Ca prin o suflare unu cristalu luciosu;
Sentiulu de onóre multu ne animédia,
On'ulu cere stima si candu despretiédia;
Pentru onóre rabda si sacrédia totu,
Multi ce iérta ur'a, despretiulu nu-lu potu.

Misanthropu sê nu fii, ci ca singurariu
 In a ta victia aibi de indreptariu
 Pre Larochevoucoul, La Bruyere, Addison,
 Fia-ti ca oraculu, urma svatulu lor.
 Fâ cu ei unu studiu, cêrea si patrunde,
 Anim'a umana cu-abise profunde;
 Autorii astia, fiulu meu, se scia,
 Sunt amicii mai buni, fara perfidia.

Omulu raru s'arêta cumu e, lui i place
 Publiculu sê-lu vedia candu elu se preface;
 Defectelor sale da fetie luciôse,
 Si diformitatei tipuri graciôse;
 In schimositura celu duru e subtilu,
 Chiorulu candu apare, s' arêta 'n profilu,
 Deci destinge bine, candu amicii vei luâ,
 Că-ci amaru mai este de-a te insielâ.

Fugi de totu escesulu, nu-ti potu destulu dîce,
 Unu avaru e sic-si singuru carnefice;
 Selavu e predatoriulu, pastratoriulu rege,
 Fara grigi, neasuri elu cu tempulu merge;
 Celu-ce crutia-e darnicu, si pôte sê fia,
 Că-ci crutiarea-e mana la filantropia.

Generositatea ambitiuenedia,
 Pre omu interesulu caracteridiedia;
 Nu iubî mamonulu, nu dorî tu auru,
 Neci argintulu splendidu. — virtutea-e tesauru.
 Nu stă cu rigore langa ecuitate,
 Generosu de nu esti, cadu in strembatate.

Cugeta, iubite, că la caruntetic
 Te-a naltia virtutea dela tineretic;
 Daca-ti e destinulu bunu, precumu se dîce,
 Mangaia, ajuta pre celu neferice.
 Poti sê faci acêsta macaru scapatatu,
 Că-ci ea se 'nveti artea minte ti s'a datu.

Pre nenorocitulu, ce lu persecutara,
 Mangaia-lu, dâ-i svaturi, plange-i sôrtea-amara;
 Elu mai multu nu cere, plansulu seu asculta!
 Gelea 'mpartesita-e, gele multu scadiuta, —
 Dar' de nu-ti palpita anim'a in tine
 Audindu-lu, sece-ti sangeie din vene!

Omulu, vai! adese-e reu, astutu, spurcatu,
 Interesu-e dieulu pe paucitulu latu,
 Elu aci domnesce, vedi! dara credintia
 Ni preserie noue tota indulgentia;
 Se iertâmu si-acei-ce ni facura rele
 Că-ci umanitatea asta ni o cere.

E periclu mare ca sê fi sumeti,
 Neci la inamicu-ti sê n'areti despretiu;
 Celu mai debilu pôte a te surupâ,

Ba si chiaru neghiobulu seie a strică.
 Sê invingi rivalii, dar' nu-i irita,
 Ci spre fapte bune cautu-a te sacri;
 Fii cu barbatia lueru bunu de faci,
 Lasa 'n pace vulgulu, celor buni sê placi:
 Pre cei morti adese lumca fi maresee, —
 Dôr' iubesece mortii? — nu! pe-ai viu uresee!

O radia de geniu de ai ereditu,
 Vei sentî si-alu pismei ghimpe ascutitu;
 Că-ci e aplecata, ferea sê si-o verse,
 Unde observesa meritu si succese;
 Cautu si descêpta alu ei reu veninu,
 Dar' nu-i dâ tu freulu, sê-ti ajunga 'u sinu. —
 Vrei sê se 'nfrenedic a ei resbunare,
 Furiei opune modest'a portare;
 Ea ca si pudorca cu a ei rosfire
 Dâ la inocintia mare stralucire;
 Modesti'a-adange la talentu renume,
 Splendida decore si corona-i pune;
 Modesti'a 'ncanta trufia 'ntarita,
 Anim'a intrece mintea ascutita.

Fiulu meu, adora bunulu Creatoru,
 Celu-ce tiene tote si victia-ti dâ,
 Vedi că Universulu de sine nu stâ,
 Si acestu opu mare are autoriu!

Trad. din francesee prin:
 Codru Dragusianulu.

Flôrea de pe Cerna.

— Novela originala. —

(Urmare.)

Betranulu in locu sê se inchine lui, aredică
 buzduganulu ce-lu avea in mana, lu inverti si
 cu repediune, asia lu lovi in spate, cătu paga-
 nulu cadit indata la pamentu si urla grozavu,
 dar' Alesandru avu atata mila de elu, că nu-lu
 lasa sê-si strice plamanile cu sbieratulu, ci-lu
 apuca cu manele-i puternice de gatu si lu facu
 sê taca.

Acum cu anima liniscita intră in coliba,
 unde se retrase feta inspaimantata, ea se asie-
 dia langa foculu pescariului, — o lumina ma-
 gica se reversa pe fetia ei, candu la prim'a ve-
 dere indata cunoscemu in trena pre frumos'a
 Sabina.

— Acuma drag'a mea poti fi liniscita, —
 disc pescariulu intrandu in coliba — te scapai
 de bal'a spurcata, numai pentru Ddiu, cumu ai
 potutu plecâ asia singura pe cale, seu dora esti
 din apropiare si te-ai ratecitu in padure?!

Sabin'a povestì betranului, că a casa n'a avutu odihna, deci a plecatu sê auda ceva despre tata-seu si frate seu, si daca va poté, sê strabata in taber'a lor.

Betranulu i promise că o va duce unde doresce, numai sê-si mai readune poterile.

Fét'a se vedea a fi liniscita acum, si betranulu ca indestulitu cu sine, aprinse pip'a si lasà nesce fumuri ca nuorii, candu canele ce statea in usi'a colibei si-aredicà capulu si incepù a mîraí, câtva tacù, apoi se scolà si schionandu se duse mai departe.

Pescariulu se vedea a fi ingrigitu, inse nu vorbí nimicu ci ascultá semnele date de credin-

Elu fu liberu acum, inse Sabin'a, biét'a Sabina erá captiv'a paganilor.

Intre acele lupte, precandu erau armele strabunilor nostri invingátore, preste toti inimiicii lor, se radicà colosulu semilunei spre a nebusí crestinatatea Europei. Ceriulu se intunecà, si Europa crestina incepù sê tremure de iataganulu paganilor, ce aventase viforulu pre orisonulu ei.

Inundandu Turcia totu orientulu cu órdele ei resbelice, multi dintre cei mai vediuti barbati ai provinciilor crestine fusera tèreiti de invingatori in launtrulu Turciei; séu spre a

Romani din Ardealu de langa Muresiu.

tiosulu seu cane, carele incepù sê latre crancenu; acuma se scolà si mosiulu si esî afara.

Pe cóstea dealului din apropiare se vedeau mai multi turci, cari grabeau catra coliba.

Urletulu lui Messana a fostu strabatutu indepartare, deci abunaséma paganii i-au venitu in ajutoriu.

Pescariulu luà de mana pre biét'a Sabina, câ-ci ea erá fét'a persecutata si a grabitu cu ea la Dunare, ca sê scape in o luntritia.

Erá sê pasiésca in luntritia, candu din dreptu nesce bratie puternice lu prinsera, si in acésta lupta cadîu in apa, apoi a trecutu notandu la malulu de dincolo.

sierbí de ostatici pentru sumele tributare, ce se impunea supusilor, séu spre a indepartá pre acei barbati, acarora influintia si autoritate spre poporu erá cunoscuta, si ur'a li decisa in contra poterei otomane, erá suspiciósa.

Ca unulu asemenea acestora, se privea si unu teneru romanu carele sub paza atenta se transportá spre Turcia. —

In unu caru miserabilu, doi militari turcesci siedeau langa elu, câte unulu la o parte. Pusile incarcate ale muzulmanilor erau radimate pre o legatura de paie inaintea lor, ce sierbea de siedimentu unui tieranu, carele erá probabilminte proprietariulu carului.

Statur'a aleta, formatiunea spirituósa a fe-

tiei, maréti'a si strabatatórea cautatura a marilor ochi negri, positiunea plina de autoritate, sterniau acea convingere in privitori cá prinsonieriulu ar meritá o sórte mai insemnata, — pre candu recunoscemu intrensulu pre Mihaiu.

Dupa o cale de câteva óre, ajunnsera ei la Voiditi'a langa Dunare, unde se aduna muntii si stancele spre o pasada angusta. Aci prinsonierulu gemù dorerosu si pareá a numai avé potere destula pentru a sta dreptu intre pazitori. Aci erá momentulu dorerosu, candu trebuia sè se desparta de patria, unde remanu iubitiu sei; o decisiune se sterni in elu, candu si-intinse manele in laturi pre dupa umerii militariloru, ca sè se sustina, apoi cu o miscare repede inghiarà gatulu militarilor inspaimentati, si li inverti capetele unulu de altulu cu o potere asia de ingrozitóre, incátu li curgea sangele din frunte si din nasu, ca unu povoiu.

Turecii ametiti si lipsiti de tota sentirea, se prevalira la pitioarele lui.

Tieranulu de pre legatur'a de paie privindu inapoi de sine vediu pre militari notandu in sange, ér' pre prinsonieriu, saritu din caru, chiaru in punctu de a apucá puscile militariloru, anim'a-i ridea de bucuria candu vedea cum frange tenerulu erou patulu ambeloru pusee de pamentu, si asverlindu-le in lature, se pripì deacole luandu direptiunea spre munti.

Ca o caprióra saria fugariulu preste piscu si stanca. Ca sborandu se aventá elu insusu la stancele cele mai repedisie, unde de siguru nu s'a inaltiatu vre odiniora pitiorulu vre unei fiintie omenesci.

Neci carausiulu confusu, caruia i-se pareá cá a esitu dracii din prinsonieriu, neci celoru doi omeni resbelici, carii abea dupa multu tempu si-venira 'n fire, li pica in minte sè urmarésca fugariulu.

Noi inca sè-lu lasámu in pace, póte ne vomu mai intelni cu elu mai tardiu.

La Timisióra in 25. augustu 1716 cam pre la amediadi erá o mare inbulzela de omeni, inaintea unui edificiu maretiu. Inzadaru erá nisuinti'a unor militari spre a tiné spatiu liberu pre langa o carutia pulberosa, cu caii spumegati de fuga, ce intrá sub port'a masiva a palatiului.

Unu muzulmanu ce petrecea caruti'a respunsá la intrebarea unui curiosu :

— Aci aducemu o juna frumósa, ce se chiama Asechi, si cugetámu cá va stralucí harerulu lui Mustava basia de frumsetiele ei. Speru cá vomu capeta bunu pretiu pentru dens'a.

(Va urmá.)

Ioanu Siepetianu.

Anticitatea Romanilor din Ungaria.

(Urmare.)

Cumca e ratacita credinti'a acelora, carii credu, cá Romanii din Banatu si din Marmati'a nu au neci o insemnata istorica, si cá ei mai de multu aru fi fostu toti servi, si fusionati in gintea magiara, se póte documentá din mai multi scriitori, a nume :

a) din Anonimulu notariu alu regelui Bela, care in istori'a aloru 7 duci ai Ungariei la capu IX. pag. 22 scrie : cumca in Ungaria au locuitu pe tempulu venirei Unguriloru : Slavi, Bulgari si Romani, carii in Marmati'a au avutu de domnu pre Menmorotu, care cu invoirea Unguriloru si-a retienutu in Biharia remnulu, si apoi la mórte l'a lasatu in pace ginerelui seu Soltanu, dupa cum dice acestu Anonimu la cap. 52 pag. 99, éra in Banatu au avutu de domnu pre Claudiu seu Gladu care a domnit de la Muresiu pana la castrulu Horom, si facandu pace cu Ungurii de voia buna si-a daruitu castrulu seu dupa cum marturisesce notariulu prememoratu la cap. 44 pag. 82 ;

b) din Georgiu Fejér, care in codicea diplomatiea tom. X. vol. VIII. pag. 139 face mentiune despre vod'a Romanilor din Marmati'a ;

c) din Martinu Schvartner, care in cartea sa despre scultetiele din Ungaria l'a pag. 20 dice, cá Antoniu de Sirmá in cunoscinti'a comitatului Satmarului a scrisu la pag. 6, pana la 8 despre scultetiele Rutheniloru, si chinesiaturile Romaniloru ;

d) din istoriculu Schlöczner, care in istori'a lumei, cartea 50 pag. 94 dupa cum si mai in susu am scrisu, din patru analisti rusesci aduce sfarmitura asia sunatóre : „Craiulu Ladislau a datu Romaniloru tier'a dintre riurile Muresiu si Misia.“ (vedi cronie'a Rom. de G. Sincai la pag. 578.)

Se póte mai in colo probá ratacirea acelora din mai multe documinte istorice demne de credintia, dintre cari memorámu aci numai urmatórele :

a) Documentulu lui Ladislau regelui Ungariei din 1453, in care daruesce lui Ioanu Corvinulu mai multe locuri, in care intre altele dice : „Si districtele romanesci : Swdya, Monostor, Bosar et Swpan numite esistente in comitatulu Temesiului — — — predisului comite Ioane si fiiloru lui, si erediloru, si posteritatiloru tuturoru din manile nóstre regesci le dámu, donámu si le conferimu.“ — „Item districtus Valachales : Swdya, Monostor, Bosar et Swpan vocatos in comitatu Temesiensi existentes — — —

praefato comiti Ioani suisque filiis, et haeredibus, ac posteritatibus universis de manibus nostris regiis — — — damus, donamus et conferimus.“ (vedi opulu lui Iosifu Teleki despre etatea Huniodesciloru pag. 362 docum. 175. tom. II-le, si pe Augustinu Bárány despre memori'a comitatului Temesiului pag. 33 la documinte.)

b) Literele cele privilegiale, cari Ladislau regele Ungariei in an. 1457 le-a datu Romani'oru din Banatu, cari litere intre altele au aceste : „Noi Ladislau cu darulu lui Ddiu regele Ungariei, Bohemie, Dalmatiei, Croatiei, — — — dâmu pentru memoria — câ noi si la instanti'a celei mai umilite rugâri a fideliloru nostri : Michaelu Dees disu de Tomöschl, si a lui Stefanu fiulu lui Sismanu de Bezias prin ei in numele, si in personele loru, si a toturoru celoru alalti nobili, si chinesi si altor'a Romani din districtele : Lugosiu, Sebesiu, Mehadia, Almasiu, Carasiu, Borzavia, Comiatu si Iledia numite pentru acea Maiestatei nôstre substernute; si considerandu fidelitatele, si meritele servitioru fidele acelu toturoru nobililoru, si chinesiloru, si a acelu alalti Romani, cu care ei nu numai predecesoriloru nostri regiloru Ungariei, ci si noua s'au facutu multiamitori si placuti, si mai alesu din acelu respectu, câ asediati in confiniele remnului nostru in custodi'a, si defensiunea vaduriloru Dunarei, in contra deseloru incursiuni a Turciloru, cari in acea parte sau fostu dedatu a predâ remnulu nostru si omenii remnului nostru fara destinaere de sesu si etate ai duce in servitute, nu s'au infricosiatu viet'i'a loru si averile si bunurile sale ale espune fortunei, si a suferi daune, si greutâti si rane cumplite, voindu a respleti acea multiamire, tôte, si singurele privilegie a celoru Romani si chinesi, despre ori ce aloru libertâti, prerogative si drepturi facute, ca si cumu aru fi acele in literele nôstre presente din cuventu in cuventu scrise cu autoritate regia de valoare perpetua pentru acei nobili Romani si chinesi, si pentru ceia lalti Romani adeca pentru cei presenti si pentru cei fiitori le roborâmu si le confirmâmu sub acele totusi conditiuni, greutâti si servitute sub care au emanatu acele, si sau datu loru de catra predecesorii nostri regii Ungariei, si promitemu câ pre ei si pre fie care dintre ei pre micu si mare in tôte acestea libertâti, prerogative, si drepturi îi vomu manutiené si aperâ.

Si câ acei nobili Romani si chinesi intarindu-se unirea intre sine dîsele nôstre servitute si a remnului nostru in defensiunea vadului Danubiului mai bine sê pôta continuâ, amu decretatu a nu mai darui cuiva estranei neci in unu

tempu posesiuni, si vile in predîsele 8 districte, numai acelu, cari se voru vedé bine meritati pentru servitutele loru, si câ aceste 8 districte nu le vomu despartî unulu de catra altulu neci vomu darui cuiva vre unulu din ele, ci pre cum predecesorii nostri; asiâ si noi le vomu tiené impreunate S. Corone a remnului nostru — — — afara de acea concedemu acelu nobili Romani si chinesi, ca nime sê nu-i judece afara de constitulu loru comite, cu acui judecata de nu voru fi indestuliti, se pôta duce causele loru la judele curiei nôstre, si de aci la presenti'a personala a Maiestati nostre“ :

„Nos Ladislaus Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Rex etc. etc. — Memoriae etc. — Quod nos tum ad humilimae supplicationis instantiam Fidelium nostrorum : Michaelis Dees dicti de Tomöschl, et Stefani filii Sisman de Bezias, per eos in ipsorum, ac caeterorum Universorum Nobilium et Kinéziorum, nec non aliorum Valachorum de Districtibus, Logos, Sebes, Mehadia, Almas, Krassofii, Borzafii, Comitatu et Iled vocatis, nominibus et in personis nostrae propterea porrectae Maiestati, tum vero consideratis fidelitatibus, et fidelium servitiorum meritis, eorundem universorum Nobilium, et Kineziorum, ac caeterorum Valachorum, quibus iidem non solum Praedecessoribus nostris, Regibus Hungariae, sed et nobis se gratos reddiderunt, et acceptos, et praesertim eo respectu, quod ipsi in confiniis Regni nostri collocati, in custodia, et tuitione vadurum Danubii contra crebros, incursum Turcorum, ut pote qui ipsum Regnum nostrum in illa parte vel depraedare, vel homines ejusdem Regni nostri sine discretionem sexus, et aetatis impune abducere in servitute consueverunt, personas, resque, et bona sua fortunae casibus submittere, damnaque, et in commoda, ac vulnera dira suscipere non formidant, Volentes ejusdem gratitudinis vicem rependere, omnia et singula eorundem Valachorum, et Kineziorum Privilegia super quibuscunque eorum Libertatibus, Praerogativis, et Juribus confecta, ac si praesentibus Litteris nostris de verbo ad verbum inserta essent, sub illis tamen conditionibus, oneribus et servitutibus, quibus eadem emanatae, et per praedecessores nostros Reges Hungariae ipsis concessa sunt, auctoritate Regia pro eisdem Nobilibus Valachis, et Kinesis, caeterisque Valachis praesentibus scilicet et futuris perpetuo valitura roboramus et confirmamus, eosque et unumquemque eorum sicuti majorem, sic et minorem in omnibus huiusmodi eorum libertatibus, praerogativis et juribus manuteneere et

conservare promittimur. Et Nihilominus ut ipsi nobiles valachi et Kinezii firmata inter se unione, dicta servitia nostra et Regni nostri in tuendo vado Danubii eo melius continuare possint! Decrevimus a modo in posterum in praefatis 8 Districtibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et villas donare, nisi illis, qui bene meritis propter eorundem servitia videbuntur. Et quod huius modi 8 Districtus ab invicem non separabimus, nec aliquam ex eis alicui donabimus, sed St. Regni nostri coronae sicuti praedecessores nostri Reges, sic et nos quoque simul vinctos tenebimus. — — — — Praeterea annuimus eisdem Nobilibus Valachis et Kinesis, et nullus eos judicet praeter comitem eorum pro tempore constitutum cujus iudicio consenti si non fuerint, ad Iudicem Curiae nostrae, et de hinc in nostrae Majestatis personalem praesentiam possint, et valeant causas eorum provocare.“

(Finea va urmá.)

Gavrilu Pop,
canonicu.

Suveniri si impresiuni de caletoria.

X.

Luni 1. augustu asistaramu la siedinti'a adunării generale a asociatiunei. Membri erau foarte pucini. Astu-felu fusese la adunarea de la Blasiu din 1863. — Acum ca si atunce, cea mai mare parte s'a scusatu, câ au fostu ocupati la dieta in Sabiiu. E dreptu, asiá a fostu in 1863, dar' in 1864 siedintiele dietei au fostu suspinse pe o septemana. Si multi din membri s'au dusu ori unde airea, numai la adunarea generala nu. Astfelu unii ómeni, inclinati la suspiciuni, incepu-se a siopti incóce si in colo, câ multi din membri asociatiunei, cari totu odata se tienu de inteligintia si ocupa si posturi mai mari; pentru aca nu aru veni bucurosu la adunarea asociatiunei, câ s'aru teme sê nu tréca inaintea regimului de bun nationalisti, si prin asta sê fie impedeati in carier'a ce o speréza.

Atata este dreptu, câ adunarea generala a asociatiunei de la cea din Brasiovu din 1862, unde a participatu cea mai mare parte a inteligintiei romane, unde a fostu mai pe urma pana acum si presedintele, foarte pucinu a lucratu in merit. Adunarea de la Blasiu si Hatiegu s'au ocupatu mai numai de nescie afaceri economice. Si de unde provine acésta? Fara indoie-la numai de acolo, câ totudéuna de la 1862 incoce s'au adunatu foarte pucini membri. Tote aceste inse nu le vomu observá, déca nu mai departe, neci

chiar la compatriotii nostri Sasi si Unguri. E semnu câ noua ni mai trebue inca multa, foarte multa insufletire si resemnatiune!

Pentru-câ in adevéru nimicu posedemu mai pucinu ca insufletire si simtiu de sacrificiu. Adi ne facemu a imbracisiá o ideia cu focu de copilu pentru ca mane sê ne ingretiosiámu si sê ne lapedámu cu tote manile de ea. Asociatiunea, ca si alte intreprinderi ale noastre de pana acum, suntu o via proba. Dar' ce amaru vomu face, candu cei ce au a ni da mai antáiu esemplu bunu, ni dau mai antáiu esemplu rece; candu cei ce au a ne invetiá sê sacrificámu pentru binele comunu, ne invetia pe totu pasulu sê tienu totu numai pentru binele nostru particularu!

Sê nu uitamu câ o natiune nu se consolideza si nu se inaltia prin titule si onori, fara prin spiritu! — Spiritulu trebue, mai nainte de tóte desvoltatu, luminatu si onorile urméza de sine. Apostolii lui Christosu au statu ascunsi; muti, fara de nume, — spiritulu inse i-a inaltiatu, si numele loru adoratu va traí pana va mai esiste vre unu chipu omenescu!

Romani, Romani ca bun crestini ce sunteti, invetiati odata barem din evangeliu, ce n'ati invetiatu inca din istoria, din politica!

Terminandu siedinti'a, toti membrii, totu publiculu se intielesera sê faca dupa amiadi o excursiune la satulu Gradisce unde se afla ruinile *Ulpiei-Traiane* séu a le *Sarmisegetusei*.

Intre 4 si 6 óre drumulu dreptu si netedu dintre Hatiegu si Gradisce se asemaná ipodromului olimpicu din vechi'a Elada, unde se intreceau luptatorii cu carele; astfelu se intreceau trasurile pe drumulu catra ruinile Romei daciane. — Unii mergeau cufundati in pie contemplatiuni, ca peregrinii santului mormentu; altii mergeau intonandu versuri de eroismu, de gloria si marire nationale, ca si candu ar avé sê intre in aren'a unei lupte pe mórte si viétia, séu ca si candu s'ar intórce triumfatori.

Satulu Gradisce este o statiune departata in susu de Hatiegu, aprópe de pórt'a de fieru, si mai sub pólele Ratediatului. Acestu satu ungrescu se numesce „Várhely“ va sê dica „locu de cetate.“

Intre 6 si 8 óre satulu si impregiurimea sa gema de óspeti. — Dame si damicele, juni si betrani, treceau in cluburi incóce si incolu poste gramedile de ruine, ce aparu ca totu atâte mormenturi, ce ici sunt acoperite cu érba verde, din colea cu murisci, mai incolea stau câtu-va afara espuse, dar inca ne-nimicite de furi'a timpului.

XI.

Sarmisu regele Tribaliloru s'eu, dupa greci, alu Traciloru, cam pe la 330 a. Ch. a fundatu, unde se afla acum Gradiscea, o cetate, care dupa numele lui s'a numitu Sarmis-egetusa. Unii invetiati voru a sci câ „getusa“ s'eu „egetus`a“ in limb'a daca insemna „resiedinti'a lui Sarmis“.

Unii istorici si archeologi pretindu câ ac'asta cetate s'eu resiedintia ar fi fostu construita numai din lemne, si prefacandu-se in cenusia la invingerea totala a daciloru, Traianu a redicatu Ulpia Traiana pe urmele ei.

Ajungundu in capulu satului, opriramu trasurile si coboriramu. Ac'i chiar langa drumu in sting'a se redica valulu amfiteatrului in forma eliptica, si inaltu cam de 17 picioare. Valulu este intielinitu, dar pe multe locuri se vede zidulu.

In ari'a amfiteatrului se afl'a o holda de se-cara, a carei abundantia, rodire, se parea câ ni spune de sangele de sclavi si fiere selbatice, ce s'au sfasiatu odata in acestu locu. Precum paiele acestei holde cadu sub taisiulu seceratorului si legate in snopi acoperu acest'a vétra, astf'el voru fi cadutu odata selavi, fiintie, nevinnovate, sub ghiarele furiose a leileloru, tigri-loru, ursiloru si a., si voru fi acoperitu ac'asta arina; si t'ote aceste nu pentru alta, fara pentru d'a procur'a placerea de o sera unoru avuti si imbuibati, cari s'au ingretiosiatu de alte placeri!

Intre aceste valulu se incoronéza de o multime de óspeti. Parea câ mai lipsescu numai gladiatorii si fierele selbatice pentru ca s'e se incépa unu fiorosu spectacolu.

Parasimu amfiteatrulu si ne-respandimu in cluburi impregiuru pe campu. Pe totu pasulu franturi de caramidi, de petri taiate, de ole; pe t'ota mediuin'a, prin spin'i, gramedi de ramesitie de zidu, ce servescu de adapostu sierpiloru si siopêrl'elor; totu la cativa pasi colinióre, radicatori acoperite cu tielina, ce cuprindu in sinulu loru asemenia ruine, si dau campului aspectulu unu vastu cinterimu.

Intramu in satu. Desolatiunea lui te face s'eu s'e ti uiti cu totulu de glori'a si splendórea strabuna, ce va fi domnitu odata aice, s'eu s'e ti aduci aminte de ea si s'e ti-o inchipuesci patrunsu d'o sfasietóre dorere, d'o amara neman-gaiare aprópe de desperare,

Poporulu ca si exteriorulu satului; abatutu aservitu, storsu.

Se pare câ sbiciulu domnului dinainte de 1848 fulgera si acum asupra capului seu.

Ori unde puni ochii pe totu loculu vedi

urme de gloria strabuna; chiar si proptecele garduriloru sunt petri taiate cu multa maestria, dar acum ciuntite, sfaramate. Pe sub talpele caseloru, a siuriloru si altoru edificate se afla asternute totu numai astf'el de remasítie.

Totu asia si la treptele caseloru si la tre-catorile peste garduri.

Poporulu caut'a cu o mirare la multimea ce inundase stradele, curtile si gradinile. Pe totu loculu ne intempinau copii, fete, muieri si barbati; altii cu caramidi, altii cu mosaice, altii cu diverse petri si figuri de lutu de o soliditate petrósá. Toti cereau bani, si adese ori li se platea indiecitu.

Ce-mi atrase mai tare atentiune'a, f'u o caramida cuadrata de o marime si soliditate strordinara, pe care se afl'a scrisu numerulu legiunei. Unu sociu alu meu o cumper'a.

S'e mergemu la mosaicu! se audi'a prin multime.

In anulu 1823 cam in midiloculu satului sapandu unu locuitoru pentru d'a asiedi'a fundamentulu unei case a datu de zidu, care se vedea câ a fostu pareti de casa. Elu afla vetrele mai multoru despartiaminte. Doue din aceste le afla pardosite cu mosaicu f'orte bine conservatu si pretiosu, nu ca capu-d'-opera, ci ca monumentu din secolulu alu doilea.

In midiloculu unuia din aceste mosaice er'a unu tablou, care pe de laturi er'a incungiuratu de arabesce, de trei s'iruri de mosaice, si in urma d'o garnitura de petre albe. Tabloulu represent'a o scena din Iliada, unde Priamu cere de la Achile corpulu lui Hectoru.

In acestu tablou fara indoie'la sunt ilustrate versurile 507—512 din Iliada cartea XXIV., care suna :

Asia grai (Achile), si jelca i-aduse doru de tata,
Si pe Priamu luandu-lu de mana l'a respinsu,
Ei si-aduceau aminte : Priamu de Hectoru bravulu,
Si ingenunchiandu l' Achile vers'a lacrimi torentu ;
Achilu plangea pe tata lu si-amiculu seu Patroclu :
Si a' loru gemet'e grele prin casa resun'a.

Tabloulu inse nu-e esactu, pentru câ in elu se infaciesieza si Mercuru inaintea lui Achile, pe candu in Iliada elu conduce pe Priam numai pana la cortulu lui Achile, si de aici se duce in Olimpu, dicandu câ nu se cuvine ca unu dieu nemoritoriu s'e favoreze pe facia unu moritoru.

A dou'a vatra de mosaicu er'a incadrata de unu s'iru de trianghiuri de pétra alba si rosia, de trei s'ire de quadrate asiediate cu medisiu, ce formau nesce arabesce frumóse si de o garnitura compusa de pietri menunte albe. Partea inferióra er'a stricata, astu-felu câtu bas'a figu-

riloru nu se mai pote observá. Aci inca erá unu tablou care representá pe Paris între cele trei dieese. Langa Paris aparea si Mercur. Acestu tablou in privinti'a maestriei erá superioare celui d'antâiu. Vomu aflá inse astfelu si acum aceste mosaice, aceste tablouri? Vomu vedé indata, câ-ci mergemu togma sê le vedemu!

Arono Densusianu.

Columb'a.

(Romanu de *Alesandru Dumas.*)

(Urmare.)

Ajunsei la elu cu manile intinse. Nu potui grai neci unu cuventu, ei numai strigai :

— Oh! nenorocire! oh! nenorocire! oh! nenorocire!

La patru pasi de elu statui palida, cu ânima franta; acestu omu, acestu capitanu carele impuscá columb'a nostra, erá totu acela pe carele lu-vediuu noptea pe campulu bataliei la Castelnaudary. Erá Bitéran carele puscá a supra ta si carele te aruncá de pe calu.

Ne cunoscuremu.

Oh! ti-dîcu, câ palorea lui erá egala cu a mea; elu me vediu imbracata de calugaritia si pricepù, câ densulu fu acela carele me imbracá cu vestmentulu acestu-a.

— Oh! dómna, murmurá elu, cu intru adevuru sum forte nefericitu!

Si mi-intinse serman'a columba, carea miscanduse in manile lui, cadiu pe pamentu.

O redicai, din norocire, numai arip'a ei erá rupta.

Dar numai ea seica secretulu locuintei tale, multu iubite. Ea portá secretulu acestu-a cu sine. Unde te voiu gasi si cum te voiu gasi, deca ea nu va mai sei sborá contra tine?

A sborá spre ati spune unde sum eu; spre ati spune, câ sum libera si câ vomu fi fericiti.

Oh! de siguru este anima in acésta sermana creatura. De ai fi vediu't'o, iubitul meu conte, cum ea se uitá la mine candu o dusei inderetu in monastire, pana ce ucidentoriulu ei, nemiscatu si fara vóce, se uitá din departare, cand eu trecui prin érb'a sangerata a livadei, ce erá unu campu de batalia.

Nu seiu deca acestu omu ni va resplati candva cu bine reulu ce ni-lu faci; dar elu trebuie sê face acésta, ca sê nu-lu blastemu in or'a mea cea mai de pe urma!

Pusei columb'a in o corfa si tienu corf'a acésta in bratiulu meu. Din norocire ea nu e ranita la trupu; numai partea cea estrema a aripei e rupta.

Leslegai epistola de pe serman'a ei aripa sangeoasa. Domne! Dómne! fara acestu evenimentu neacceptatu ai fi capetal'o nu peste multu.

Unde esti? unde esti? cine-mi va spune unde esti?

Ah! éca vine mediculu monastirei dupa care am tramisu.

La patru óre.

Mediculu e unu omu bunu si escelinte; elu pricepù, câ in cutari situatiuni misteriose ale vietii, esistinti'a unei columbe póte fi chiar atátu de pretfósa ca si viet'i'a unui rege.

Elu pricepù acésta, vediendu desperatiunea mea.

Elu pricepù acésta, vediendu epistola sangeosa.

Ran'a de sine nu erá periculósa; in trei díle s'ar fi vindecatu, de i-ar fi taiatu arip'a.

Dar eu me opusei; cadiu in genunchi inaintea lui si i dîsei :

— De arip'a acésta ce voiesci a o taiá e legata viet'i'a mea. Ea trebuie sê sbóre! ea trebuie sê sbóre!

— Acésta, mi-díse elu, e cu greu si nu potu primí respundiabilitatea; dar din partea mea voiu face tóte ce sunt cu potintia. La tóta intemplanca inse inainte de doue-trei septemani nu va poté sborá.

— Fi-a si peste doue séu trei septemani; dar ea sê sbóre! sê sbóre!

Tu seii, amice, câ tóta speranti'a mea erá acésta.

I legaramu arip'a de trupulu ei; serman'a mititica se para câ pricepe, câ-ci neci nu se miscá si numai se uitá la mine.

Pusei inaintea ei apa si semintie. De altadata ea primá din man'a mea nutrementulu ei.

Ce sê facu acuma ca sê afli ce s'a intemplantu? ce felu de anunciatoriu sê trimitu a te gasi? in care parte a ceriului sê me intoreu spre a da semnu, ca celu-ce rataci pe mare patîndu naefrangere?

De ce nu s'a ruptu o mana a mea in locu de arip'a ei?

Iunie.

Da, tu avusi dreptu, multu iubitul meu; sentiescu, câ de n'asiu fi primitu absolvare de sub votulu meu, anu intimpiná totdeauna nescari mustrári de consciintia in fericirea nóstra, séu neci nu ar fi fericire aceea, fiindu câ n'ar fi fosta sanctionata prin Ddieu!

Candu ti-am dísu: „Eu sum libera, noi vomu fugi la olalta si vomu fi fericiti!“ atunce voiam sê uitu; dar in adanculu animei mele, se inaltá o vóce, carea totdeauna apesá amórea mea ori câtu de tare a fostu aceea.

Astadi sum fórte nefericita, câ-ci nu seiu cum sê te gasecu si cum sê te vedu éra; dar consciint'i'a mea e liniscita si candu ti-dîcu, candu ti-repetu: „Te iubescu, mirele meu!“ nu mai sentiescu in ânim'a mea acca dorere dulce, ce sentiam atunce candu ti-dîceam: „Fii liniscitu, multu iubitul meu, noi vomu fi fericiti!“

Am grigitu de serman'a noastră columba, cum asiu fi grigitu de o sora morbósa. Ea suferu multu si din tempu in tempu si-inchide ochii de dorere.

Stropescu câte-unu stropu de apa pe aríp'a ei si asta se pare a-i cadé bine.

Mi-se lingusiesce cu clontiulu ei, par' câ ar vré sê-mi multiaméscu.

Sermana columba! ea nu cugeta ce egoismu e in grigirea mea de carea o impartesiescu.

Dar, tu, tu, o! Domne, ce vei cugetá!

XXIII.

1. iuliu 1638.

Doce luni au trecut si neci o scire. Ochii mei se deprindu a privi in orisonulu, unde cercu indesiertu multu iubit'a nostra columba.

La fie-care punctu negru ce vedu in departare, mi-dícu: „Acésta este ea!“ dar peste unu minutu observu erórea mea si peptulu meu inaltiatu de sperantia recade intr' unu suspinu.

Nu-mi pasa, aseptu totdeauna, speru totdeauna, de ce sê desperediu pentru fericirea?

Dar tempulu trece. Sunt doce luni de candu ai caletoritu. Daca calelediu bine, acuma de optu-diece díle ar fi trebuitu sê sosesci.

Oh! Dómnne, Dómnne! séu ánim'a cea de bronzu a refusatu?

Dar se vorbesce, câ a iubitulu pe omulu acestu-a!
Dómnne Ddieulu meu nu me lasá!

XXIV.

5. iuliu.

Oh! de ai sci, multu iubite alu ánimei mele, tóte câte ti-am scrisu de patru spre diece díle! Éca aice e o lume a cugetárilor, a sperantiilor, a dorintiilor, a plangerilor si a suvenirilor!

Ah! daca noi ne vomu intalni éra! Deie Ddieu, precum eu me rogu díu'a, dar mai alesu nóptea — daca ne vomu reintalni si vei ceti tóte aceste, ti-juru câ atunce si numai atunce vei sci câtu de tare te-am iubitulu.

Daca nu ne vomu mai vedé . . . oh! tóte torturele iadalui se cuprindu in frie'a acésta . . . e binc, atunce eu voiu ceti epistolele aceste, eu voiu adauge la ele in fie-care díu'a câte o fóia mai desperata decátu cea mai de pe urma, si la cea de pe urma voiu mori, scriindu pe ea: „Te iubesculu!“

Oh! eu, carea crediui câ pentru tine am trecut prin tóte necesurile si bucuriile; oh! eu sentiescu câ in vinitoriu voiu da inca de multe doreri séu bucurii ce nu le gustasem inca!

Mane! De ce ánim'a mea tremura atátu de tare la scrierea acestui cuventu?

Câ-ci mane va fi díu'a ce va decide de viét'i'a

mea; mane voiu vedé daca columb'a póte sborá. De trei díle a parasitu corf'a sa si si-intinde aripele si se incerca a sborá de la usie pana la feréstu. Ai crede, câ serman'a mitica pricepe de ce importantia e pentru noi doi, ca aríp'a sa sê-si recastige poterea.

Mane! mane! mane!

Voiu scrie o epistola scurta, ca sê nu o ingreunedi cu greutate fara de lipsa. Numai patru cuvinte, cari inse ti-vor spune tóte.

Deci mane, multu iubite! voiu petrece nóptea cu rugatiuni. Nu me voiu incercá sê dormu, câ-ci ar fi de prisosu.

Ce faci tu Dómnne? cugeti óre câtu de tare te iubesculu si câtu de tare suferu?

6. iuliu.

Éca diorile, multu iubite, si precum dísei, neci nu-mi inchisei ochii pe unu singuru momentu, petrecui nóptea intre rugatiuni.

Speru câ Ddieu me va ascultá si astadi tu vei sci unde sum, vei sci câ sum libera si câ te aseptu.

Columb'a e atátu de impaciinte ca si mine; ea bate ferést'a cu clontiulu seu si cu aripele ei.

Ti-se va deschide ferést'a sermana mititica! Ddieu sê deie ca aripele tale sê fie tari de ajunsu pentru carier'a ce ai intreprins'o.

Interrumpu epistol'a acésta spre ati scrie epistol'a ce ti-o va duce, séu dóra ah! se va incercá a-ti duce.

6. iuliu demanét'i'a la 4 óre.

Daca columb'a va ajunge la tine, multu iubite, cetesco epistol'a acésta si pleca d'acolo fara a perde neci unu secundu, precum eu asiu plecá de-asíu sci unde te voiu gasi.

Eu sum libera, te iubesculu si te aseptu in monastirea de Montolieu, intre Foix si Taraseon, pe tiermurea Ariege-ului.

Mai tardíu vei sci de ce epistol'a acésta e atátu de scurta si hart'i'a atátu de fina?

Vei sci tóte si afara de aceste incamí si míi, tóte nenorocirele, tóte ingrigirile si tóte sperantiele nóstre, daca placut'a nóstra anunciatóre va ajunge la tine; câ-ci asié dara câ daca ea va ajunge la tine, tu vei plecá de locu?

Te aseptu, multu iubite precum, orbulu ascépta lumin'a, precum moribundulu ascépta viét'i'a, precum mortulu ascépta invierca.

Du-te, columba multu amata, du-te!

6. iuliu demanét'i'a la 5 óre.

Suntemu blastemati!

Oh multu iubitulu meu conte, ce vomu devini? Nu-mi remane altu ce-va decátu a mori in desperatiune si in lacrime.

(Va urmá.)